

Gurbanmämmet serdar - 4 / romanyň dowamy

Category: Kitapcy, Taryhy proza

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gurbanmämmet serdar -4/ romanyň dowamy 3.

– Tur-aýt, näme, beýle-de bir ýatmak bolarmy?

Kimdir biri oglany gaty-gaty yralady. Gurbanmät gözdürtme garaňkyda hiç kimi saýgarmady.

Ol hazır öýlerinde ýatandyryň öýtdi. Özüni yralany kakasyna meňzetdi.

Häzir ol elhenç düýş görüp, gorkup turup, bu bolup geçen zatlaryň düýşüdigine çaksyz begenýän ýalydy. Şol begenç bilenem:

– Däde! – diýip, samrady.

– Hany, çyk, daşary.

Ol bu azmly sesiň dädesiniňki däldigini aňdy. Çapynyp ýerinden turdy-da, çertekden çykdy. Çertegiň işiginde demirgyryň gapdalynda iki sany eýerlengi at durdy. Gün dik depä çykypdy. Ol certegiň gapdalyndaky öý ýaly ýylgynyň kölgesinde üýşüp duran adamlary görüp, az-kem sägindi.

– Salawmaleýkim!

Özüni yralap oýadan adamy tanady. Ol Hywa hanynyň Tagta boýunça dikmesi Erejep handy. Ol gelip Gurbanmät bilen elleşdi. Ony görüp ýylgynyň kölgesinde oturanlaram gelip, Gurbanmät bilen salamlaşdylar. Erejep han hyrsyz ýüzüni, käse ýaly gözlerini oglana dikdi.

– Kim bolarsyň? Kimiň oglы sen.

Gurbanmät sakyndy.

– Men. Neme. Hojabaýy.

– Haýsy Hojabaý?

– Bedirkentli Jüneýit Hojabaýy.

– Sen bu taýlarda näme işläp ýörsüň?

– Men obamyzyň sygyr çopany. Şu ýerde kyrk sany ýoz sygyr bakýan.

Erejep han töweregindäki adamlara garady.

– Ertirki mallary nireden sürüp geldiň? Aty, tüpeňi kimden ogurlap aldyň?

– Garakçylardan. Olar düýn öylän meniň bakyp ýören mallarymy Ahala tarap zor bilen sürüp, alyp gitdiler...

– Dur! – diýip, Erejep han dözümlü gürledi. – Sen dur. Seniň mallaryň galtamanlaryň sürenine shaýadyň barmy?

Gurbanmät bir döwürde üýşüp duran düýnki deň-duş oglanylaryna baş atdy.

– Diňe meniň malym däl, ine, şolaryň ählisiniňem malyny sürdüler. Duran adamlaryň arasyndan Garaporsaňly kiçijik ýaşuly orta çykdy.

– Men shaýat, Erejep. Men eşekli geçip barýardym. Gözüm bilen gördüm. Görenimi aýdaýyn.

Erejep han gamçysy bilen «Sen otur» diýen manyda ümledi.

– Öz agzyndan eşideli-le – diýip, duranlaryň biri aýtdy. – Özün aýt, kösek.

Gurbanmät duranlara bolan wakany gürrüň berdi. Olar agyzlaryny açyp galdy.

– Ynanar ýaly däl! – diýip, şol kiçijik ýaşuly janykdy. – Berekella, guzym, är işini bitirdiň.

Indi Erejep han käse ýaly gözlerini mölterdip durşuna, gaňtarylgы duran ata seretdi.

– Indi bu at kimiňki bolmaly? – diýip, geň sowaly orta atdy. Hiç kimden ses çykmady.

– Atmy, at seniň iliňi talap, malyň sürüp giden galtamanlardan kim bu aty, malyny gaňryp alyp gaýdan bolsa, at şonuňky bolar.

– Ol bolmaz – diýip, han bu aty ýumruk ýaly çaga dözmeyändigini aňdyrды. – Beýle baş-basdaklyk bolmaly däl, Mütürük. Bu olja. Oljany il kethudasý çözmelidir. Bu ata-babadan gelýän adatdyr.

Mütürük aga bu hanyň iliň içinde «Bes et» diýip özünü adam sanyna almany üçinmi, ýa-da Allanyň emini bolmak niýeti bilenmi, hanyň agzyna kese girdi.

– Hany, ol kethudalar galdymy? – han diýdi. – Hany ol iline-gününe hossar çykan är ogullar.

Han içiniň gyzlyny ýüzüne çykardy.

– Sen, äýt, näme diýiberýäň, hä, men bar-a, men ölemog-a. Men şu iliň hany. Näme meni hasap etmejek bolýaňmy? Ýa-da...

Hiç kimden ses çykmadı.

– Sen han, ýagy gaýdansoň batyr köpeler etme.

– Näme? Bes et! – Hanyň sesi öleňde gohlady. – Tapdyň agzy gowşak adamyň. Şu sözüň üçin dykaryn seni Hywanyň zyndanyna, ýat porsa-da, pähéý-de, welin...

Mütürik aga ýerinden turdy-da iki ädim yza çekildi.

– Han, düýn aşam mallary galtaman sürdi diýip, Garaporsaňly Weli aga, Sapa ker bilen öyüne bardyg-a. Beýle hossar bolsaň, şol ýagynyň yzyndan basyp gitmeli ekeniň. Olja-da, malam seňki bolardy. Etmediň-ä, gaýta: «Hany, ertire bir çykaly» diýmediňmi?! Bu bala jany orta goýup, mallary yzyna alyp geldi. Gaýta sen onuň atyny elinden aljak bolýaň. Hakyna seretseň, diňe ät däl, şol mallar hem tutuşlygyna şol oglanyňky bolmaly.

Han hem ýerinden turdy. Ol gazabyna titredi-de, agzyndan köpük saçdy.

– Bu ýer. Hywa hanynyň mülki. Bu ýerleriň öz eýesi bar. Biz şol hanyň hyzmatkäri. Atam, malam şonuňky. Goý, bu oglanyň özi aty Hywa hanyna eltip bersin. Şonda Bahadur han aty oglana berse, meniň garşylygym ýok. Malyňz özüňize nesip etsin...

Gurbanmät durup bilmedi. Ol aljyraňnydy.

– Men aty hiç kime bermen. Eger dawa etseňiz, aty aşam ýatman eýesine elter gaýdaryn – diýdi. Soňam – Galtamanlar meniň gyzyl gaçarymy soýup iýdi. Men şol gaçarymy satyp, ýaby aljakdym. At şoňa derek...

Han bu aty aňsat girisine salyp bilmejegini aňdy-da, gürrüni jemledi.

– Gepi uzaltmaýyn, aty men alyp gideýin. Tagtanyň kazysy çözüsün bu dawany. Maňa atam, gepem gerek däl.

Adamlardan ses çykmadı. Diňe Mütürik aga janykdy.

– Bu nähili bolýar il-gün. Beýle-de bir adalatsyzlyk bolaromy. Hojabay İşan, Hojamyrat eşitse näme diýer. Olar ganojag-a. Onsoňam, pikir ediň, şeýle hudaýsyzlygyňzy gören adam gaýdyp size hossaram çykmas, beýdip janyny orta goýup, malyňzy bir

topar galtamandan gaňryp almaz...

Şol wagt ýadyňa-oýuňa düşmejek bir ýagdaý boldy. Aňyrdan atyny aldygyna sürüp gelýän ýetginjek bu märekä ýetmän zähresi ýarylan ýaly gygyrdu.

– Adamlar, ýetişiň. Garaporsaňyň bar malyny galtamanlar guma tarap sürdürüler.

Hiç kimden ses çykmadı.

– Han aga sürlen mallaryň köpüsi siziň sygyrlaryňz.

Han birden üýtgedi. Onuň garnyna ot basylan ýaly, käse ýaly gözlerine gan indi.

– Gurumsaklar.

Ol gamçysy bilen lowurdap duran ädigue uranda başyndaky silkme telpegininiň burmalary titredi. Ol bilinden gara saply pyçagyny çykaryp, gulaklaryny üzerdip, bir galagoplugyň bardygyny duýup duran ahalteke atynyň tanapyny kesdi-de, baryp öz ýomut atynyň eýerine baglady. Özi atyna eýere ýapyşyp, üzeňnidäki aýagyna agram berip mündi. Onuň yzyna dört-bäs adam eýerdi. Olaram hanyň nökerleridi.

Adamlar ýomut atlarynyň arasynda üýtgeşik keramat bolup barýan ahalteke atyny demlerini alman synladylar.

Gurbanmät ýere çökdi. Yöne sesini çykarmady. Ol bir gije-gündiziň içinde başga birleriniň tutuş ömründe görmedik azabyny hile-batyrligyny, adalatsyzlygyny gördü.

Mütürük aga-da onuň ýanyna gelip ýere çökdi.

– Gynanma, kösegim. Enşalla, bu mertligiň, bu parasadyň, bu şır ýüregiň bilen ähli at özüňki bolar. Bu gün sen görülip-eşidilmedik abraý-mertebä eýe bolduň. Ol müň süri atdan artykdyr. Saňa kast eden, pes bolar.

Malyny aldyryp, soň oňa ýene gözü düşen adamlar Gurbanmädiň daşyna üýsdiler.

– Taňry ýalkasyn, ogul.

– Yaşyň uzyn bolsun!

– Alla myradyňa ýetirsin.

Gurbanmät gün Üstýurt daglaryndan aňry aýaklaryny sallanda, horjunyny, eýerini ýuwaşrak sygyrlaryň biriniň arkasyna ýükläp, tüpeňini arkasyna alyp, mallaryny öňüne salyp oba bakan ugrady. Taryhy proza